

Researcher: Social Science Studies

(2018) Cilt 6 / Sayı 4, s. 219-232

RSSS
ISSN:2148-2691

Milli Şef Döneminde Trabzon'da Eğitim (1939-1950)

Muzaffer BAŞKAYA¹

Özet

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte Türkiye'de, o zamana kadar görülenlerle karşılaştırılmayacak derecede sosyal ve kültürel, reformlar gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin kurucuları, giriştikleri bu modernleşme hareketi içinde, eğitim ve öğretim sahasına özel bir önem göstermişler, elde bulunan kısıtlı imkânlarla rağmen "eğitim davasını" her şeyin üzerinde tutmuşlardır. Gerek Osmanlı Devleti zamanında gerekse de Türkiye Cumhuriyeti zamanında, bulunduğu bölgenin içerisinde bir eğitim merkezi durumunda olan Trabzon'da da, söz konusu "eğitim davası" gereğince özellikle 1923 yılından sonra bazı hamleler yapılmıştır. Bilhassa Atatürk Döneminin sonlarına doğru Üçüncü Umum Müfettişliğin kurulmasının ardından vilayetin eğitim alanındaki eksiklerinin giderilmesi için titizlikle çalışılmıştır. Atatürk'ün ölümünün ardından Milli Şef Dönemiyle birlikte daha önce atılan adımlar devam ettirilmek istenmiş fakat II. Dünya Savaşı'nın yarattığı kriz ortamı nedeniyle planlanan atılımlar bir türlü yapılamamıştır. Milli Şef Döneminde Trabzon'da bilhassa ortaöğretim kurumları konusunda gözle görülür bazı gelişmeler yaşanmış ayrıca Beşikdüzü'nde bir öğretmen okulu (Köy Enstitüsü) açılmıştır. Bu çalışmada 1938 yılından Milli Şef iktidarının sona erdiği 1950 senesine kadar Doğu Karadeniz'in en önde gelen vilayetlerinden biri olan Trabzon'da eğitim alanında yapılan veya yapılamayan hamlelerin neler olduğu başta arşiv belgeleri, dönemin yerel basını, kaynak eserler ve daha önce yayınlanmamış özel raporlara yansıyan bilgiler ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Trabzon, Eğitim, Okullaşma, Köy Enstitüsü, İlköğretim, Ortaöğretim,

Education in Trabzon During The National Chief Era (1939-1950)

Abstract

With the proclamation of the Republic in October 29, 1923, social and cultural reforms that were not able to be compared with those done until that time, were made in Trabzon. The founders of the Republic gave special importance to the field of education and training in this modernization movement, and despite of limited opportunities, they kept the "education action" above all. In both Ottoman Empire and the Republic of Turkey era, in Trabzon -that was an education center in the region-, some movements in compliance with this "education action" were made, especially after 1923. More particularly during late Ataturk era, after the establishment of 3rd General Inspectorship, people worked selectively to overcome the deficiencies about education in city. With the National Chief era, after Ataturk's death, it was planned to maintain the previous actions, but because of the crisis environment created by 2nd World War, planned actions could not be performed. In the National Chief era, some developments about secondary schools were made visibly, and also Besikduzu Teachers' School (Village Institute) was opened. It has been tried to reveal the actions about education that were performed or could not be performed in Trabzon that is one of the most outstanding cities in Eastern Black Sea, from 1938 to the end of National Chief power; in the light of information from written records, local press, source works and special reports that were not presented before.

Keywords: Trabzon, Education, Schooling, Village Institute, Elementary Education, Secondary Education,

¹ Doktor Öğretim Üyesi, Trabzon Üniversitesi, mbaskaya61@gmail.com.

GİRİŞ

Anadolu'da Türkleşmenin geç başladığı şehirlerden biri olan Trabzon, bünyesinde barındırdığı farklı yaşam biçimlerine sahip topluluklarla uzun süre bir arada yaşama deneyimine sahip olduğundan bu deneyim, şehrin sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Trabzon'un bir eyalet merkezi ve ayrıca Doğu Karadeniz ve Kafkasların en önemli şehirlerinden biri olması şehre önemli bir nüfus akışını sağlamış ve bu vesileyle Trabzon'un bölgedeki önemi, çevresindeki vilayetlere oranla daha da artmıştır (Aygün, 2001: 249). Bilhassa İran transit ticaretinin en önemli merkezlerinden biri olan Trabzon bu hususiyeti dolayısıyla her daim cazibe merkezi olmuştur. Anadolu'daki diğer şehirlerden farklı bir hüviyete sahip olan ve tarihi İpek Yolu'nun batıya açılan kapılarından biri durumundaki Trabzon, transit ticaret noktasında sahip olduğu stratejik konumunu uzun yıllar muhafaza etmiştir (Başkaya, 2015: 5).

Trabzon'un sahip olduğu ticari canlılık zamanla kültürel hareketliliği de beraberinde getirmiş, bilhassa Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Trabzon, bulunduğu bölgede önemli bir eğitim merkezi durumuna gelmiştir. Trabzon'un özellikle maarif alanında merkezi bir konuma gelmesinde, şehirde açılan Müslüman okullarının yanı sıra buradaki yabancı ve Gayrı Müslimlerin açtıkları okulların fazla olmasının da katkısı olmuştur. Zira 1897 yılında tüm Osmanlı şehirleri içinde en fazla yabancı ve azınlık okulu bulunan 4. şehir Trabzon'dur. (Albayrak, 2001: 438)

Cumhuriyet Dönemine gelindiğinde Trabzon, İmparatorluk yıllarındaki ticari canlılığını kaybetmiştir. Fakat buna rağmen bölgenin merkezi olma konumunu sürdürmüştür. Bilhassa İmparatorluk yıllarından kalan Trabzon Lisesi ve yine kökleri Osmanlı'ya dayanan Öğretmen Okulu bölge eğitiminin bel kemiği durumunda idiler.

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimde milli ve laik bir çizgiye kayılmasıyla birlikte Trabzon'da da söz konusu anlayış yörüngesinde hareket edilmiştir. Buna ilave olarak kentten eğitim alanındaki ihtiyaçlarının giderilmesi için de gayret gösterilmiştir. Atatürk Döneminde bilhassa ilkökul sayısında büyük artışlar yaşanmış; 1923 yılında 48 olan ilkökul sayısı 1939 yılında yaklaşık iki katına çıkmıştır. Bu okullarda okuyan öğrenci sayısı 15 bini geçmiştir. Ortaöğretim bağlamında ise 1925 yılında açılan Kız Ortaokulu, 1933 yılında açılan Erkek Ortaokulu bu döneme damga vuran gelişmelerdir.

Amaç ve Yöntem

10 Kasım 1938'de Atatürk'ün ölümünün ardından Türkiye'de Milli Şef Dönemi başlamıştır. Bu dönemde de Atatürklü yıllarda başlatılan eğitim-öğretim seferberliği boyut değiştirerek devam etmiştir. Bu çalışmada Milli Şef Döneminde eğitim alanında Trabzon'da gerçekleştirilen veya uygulamaya geçirilemeyen faaliyetler hakkında bilgiler verilmiştir. Daha önce müstakil bir araştırmaya konu olmayan bu çalışma ile literatürde görülen eksiklik kapatılmaya çalışılmıştır.

Söz konusu çalışma, başta Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde yer alan arşiv vesikaları, dönemin yerel basını olan Yeni Yol, Halk, Trabzon gibi gazeteler, yayınlanmamış özel raporlar ve kaynak eserler taranarak oluşturulmuştur.

Belge tarama yöntemi ile kaleme alınan bu çalışma, kendi içinde üç başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta ilköğretim alanında yaşanan gelişmeler ele alınmış, ikinci

başlıkta ortaöğretim konusu masaya yatırılmış son olarak Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nün açılışı hakkında bilgiler verilmiştir.

Milli Şef Döneminde Trabzon'da İlköğretimin Durumu

Milli Şef Döneminin başlangıç tarihi olan 1939 yılında Trabzon'da Vali olarak görev yapan Refik Koraltan, kentin genel durumuyla ilgili olarak bir rapor kaleme almıştır. Söz konusu raporda şehrin maarif durumu hakkında da bilgiler vermiştir (Koraltan, 1939: 57). Adı geçen raporda verilen bilgilere göre, Trabzon merkezde, 5 tanesi tam devreli, 4 tanesi ise üç sınıflı olmak üzere 9 adet ilkokul ve bu okullarda okuyan 2.192 öğrenci bulunuyordu. Koraltan'ın tespitlerine göre bu dönemde Trabzon'a bağlı köyler ve kasabalarda bulunan 84 ilkokulda 5.910 öğrenci eğitim görüyordu (Koraltan, 1939: 57).

1939 yılında Trabzon'da bilhassa ilköğretim alanında okullaşma çalışmalarına devam edilmekteydi. Bu dönemde,

- Vilayet kazalarından Vakfikebir'in Tonya Nahiyesi Hoşarlı Köyünde beş sınıflı bir ilkokul binasının yapımına başlanmıştır.
- Vakfikebir ilçesinin Yavuz, Resullü ve Adacık köylerinde birer ilkokul yapılmasına karar verilmiştir (Yeniyol Gazetesi, 31 Ocak 1939).
- Yapımına daha önceden başlanan ve uzunca bir süredir bitirilemeyen Yomra'daki ilkokul binasının tamamlanması için Vali Refik Koraltan'ın emriyle devam eden büyük okul inşaatına vilayet bütçesinden bin lira tahsisat ayrılarak okulun bir sonraki ders yılına yetiştirilmesine karar verilmiştir (Halk Gazetesi, 28 Mart 1939).
- Sürmene'nin Dağbaşı ve Of'un Balaban köyünde yeniden birer ilkokul açılmıştır.
- Bu yıl içerisinde çeşitli öğretmen okullarından mezun olan 7 öğretmen Trabzon Vilayetinde görevlendirilmiş, diğer şehirlere de Trabzon'dan 8 öğretmen gönderilmiştir.
- 1939 yılı itibarıyla toplam olarak vilayet merkezi, köyler ile kasabalarda 39 adet okul inşaatına başlanmıştır (Yeniyol Gazetesi, 2 Aralık 1939).

Bu dönemde eğitim sahasında görülen en büyük problemlerden biri 1939 yılında meydana gelen Erzincan depreminin yarattığı tahribattı. Zira Erzincan'daki şiddetli deprem sonucunda okul binalarında oluşan hasarın en aza indirilmesi için bazı çalışmalar yapılması gerekiyordu. Bu amaçla Trabzon ilinde teftişler yapan Maarif Müfettişi Müdürü Mustafa Reşit Bey, çok sayıda okulu gezerek zarar ve ziyan tespitleri yapmış ve bu durumu Ankara'ya bir rapor halinde bildirmiştir. Ayrıca diğer rutin teftiş işlerine devam eden Reşit Bey, 5 Kasım 1940 günü yanına 3. Umumi Müfettişi Nazif Bey'i de alarak, Gazipaşa, Boztepe, Cudi Bey İlkokullarını teftiş etmiştir. Reşit Bey, yaptığı teftişler sonucunda Cudi Bey ve Boztepe İlkokullarının yeterli derecede temiz olmadığı kanaatine varmıştır (Tarakçıoğlu, 1940).

1940 yılına gelindiğinde Trabzon'daki ilkokullar, öğrenci ve öğretmen sayıları bir araya getirildiğinde ortaya şu şekilde bir tablo çıkmıştır: (Maarif İstatistikleri, 1943: 30)

Tablo 1. 1940–1941 Öğretim Yılında Trabzon, Kazaları ve Köylerindeki İlkokul Sayıları

Okulun Bulunduğu Yer	1Dershaneli	2Dershaneli	3Dershaneli	4Dershaneli	5Dershaneli	Toplam
Trabzon Merkez	-	-	4	-	8	12
Akçaabat Merkez	-	-	1	-	1	2
Maçka Merkez	-	-	-	-	1	1
Of Merkez	-	--	-	-	1	1
Sürmene Merkez	-	-	-	1	1	2
Vakfıkebir Merkez	-	-	-	-	1	1
Merkezlere Toplamı	-	-	5	1	13	19
Merkez Köyleri	-	-	-	3	7	10
Akçaabat Köyleri	-	-	-	-	13	13
Maçka Köyleri	1	-	-	2	10	13
Of Köyleri	1	1	-	2	11	15
Sürmene Köyleri	-	1	-	-	7	8
Vakfıkebir Köyleri	-	-	-	5	12	17
Köyler Toplamı	2	2	-	12	60	76

1941–1942 öğretim döneminde Trabzon ilinin hazineden aldığı toplam bütçe tutarı olan 504.250 liranın %44.69'u eğitim işlerine ayrılmıştır. Bu öğretim yılında Trabzon'da bulunan resmi ilkokullarda 166 erkek 53 kadın olmak üzere toplam 219 öğretmen çalışmış, 14.185 öğrenci ilköğrenimini sürdürmüştür (Maarif İstatistikleri, 1944: 96).

İkinci Dünya Savaşı yılları Trabzon'da salgın hastalıkların çokça görüldüğü bir dönemdi. Bilhassa okullarda görülen salgın hastalıklar öğrencilerin sağlığını tehdit eder boyuta ulaşmıştı. Salgın hastalıklara karşı yürütülen mücadele kapsamında Trabzon Verem Dispanseri Ziyaretçi Hemşiresi Sabahat Şarman; Cumhuriyet, Cudi Bey, Yeni Okul, Boztepe, Tevfik Bey, Dumlupınar İlkokullarında, tifüs ve bağırsak kurtları hakkında ilkokul öğrencilerinin anlayabilecekleri şekilde konferanslar vermiştir (Halk Gazetesi, 19 Aralık 1941).

1942–1943 öğretim yılında Trabzon merkezinde bulunan resmi ilkokulların sayısında bir önceki yıllara göre bir değişme olmamıştır. 1939–1940 eğitim-öğretim dönemi ile kıyaslandığında Trabzon şehir merkezindeki ve kaza merkezlerindeki ilkokul sayısı, söz konusu yıllara ait verilen istatistiklerle aynıdır. Okul sayısındaki bu duraklamanın en önemli nedenleri; ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar

sebebiyle maarif işlerine yeterince maddi destek sağlanamaması, şehirdeki bina sıkıntısı ve en önemlisi ülkenin genelinde olduğu gibi Trabzon Vilayetinde de görülen öğretmen açığı meselesidir (Yeniyol Gazetesi, 5 Aralık 1942).

1944 yılında CHP Trabzon Teşkilatı tarafından bir bilgilendirme kitapçığı basılmış ve bu kitapçıkta şehirde maarif sahasında yürütülen faaliyetlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Trabzon Teşkilatı'nın yayımladığı faaliyet raporunun maarif ile ilgili kısmında verilen bilgilere göre 1944 yılında Trabzon'da, maarif işleri ilgili şu faaliyetler yürütülmüştür:

- Trabzon Vilayetindeki 219 öğretmen kadrosu genişletilerek 221'e çıkarılmış ve öğretmen maaşları 22,8930 liraya yükseltilmiştir. Kentte görev yapan vekil öğretmen sayısı 20'ye çıkarılarak şehirde asil öğretmen kadrosu olmayan okulların kapanması önlenmiştir. Bir önceki yıl açık bulunan okullara devam eden öğrenci miktarı 6000 kadar artmış ve bu suretle şehirde bir öğretmene 100 öğrenci düşer duruma gelmiştir.
- Mevcut bütçe darlığına rağmen Sürmene İlkokulu'nun inşaatı için 10.000 lira, sanat enstitüsünün arsa istimlakine 2.300 lira para tahsis edilmiş, fakir öğrencilere 300 liralık tahsisat ve kitap yardımı yapılmıştır.
- Vilayetteki pansiyonlara 300 lira yardım yapılmış, bu suretle vilayet içerisindeki okullarda 19.905 öğrenciyi okutan öğretmenlere ve maarifin işleyişine 27.200 lira para tahsis edilmiştir.
- 1944 mali yılında şehre tayin edilecek 12 Köy Enstitüsü (BCA, 490.1.0.0/108.433.1) mezunu öğretmenin yanı sıra 10 köyde yeni okullar yapılarak okul sayısında artış sağlanmaya çalışılmıştır.
- Önümüzdeki yıllar içerisinde 40 yeni okulun yapılması için teşebbüslere girişilmiş ve bu konuya köylünün gösterdiği ilgi ve alaka memnuniyet yaratmıştır(CHP Çalışma Raporu, 1944: 36).

CHP Teşkilatı tarafından hazırlanan raporda iddia edildiği üzere İkinci Dünya Savaşı yılları olmasına rağmen eğitim sahasında Trabzon'da bazı önemli hamleler yapılmıştır. Fakat yine aynı raporda dile getirildiği gibi bilhassa öğretmen açığı meselesine çözüm bulunamamıştır. Zira iyi niyetli çabalara rağmen halen Trabzon'da bir öğretmene 100 öğrenci düşüyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılında Trabzon'daki mevcut ilkokulların durumu şu şekildedir: (Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri, 1947: 30)

Tablo 2. 1945–1946 Öğretim Yılında Trabzon, Kazaları ve Köylerindeki İlkokullarının Sayısı

Okulun Bulunduğu Yer	1Dershaneli	2Dershaneli	3Dershaneli	4Dershaneli	5Dershaneli	Toplam
Trabzon Merkez	-	-	2	2	8	12
Akçaabat Merkez	-	-	1	-	1	2
Maçka Merkez	-	-	-	-	1	1
Of Merkez	-	--	-	-	1	1
Sürmene Merkez	-	-	-	1	1	2
Vakfikebir Merkez	-	-	-	-	1	1
Merkezler Toplamı	-	-	3	3	13	19
Merkez Köyleri	-	-	-	1	9	10
Akçaabat Köyleri	1	1	-	-	12	14
Maçka Köyleri	-	-	1	-	13	14
Of Köyleri	-	1	1	-	16	18
Sürmene Köyleri	-	1	-	-	10	11
Vakfikebir Köyleri	-	-	3	4	25	32
Köyler Toplamı	1	3	5	5	85	99
Vilayet Toplamı	1	3	8	8	98	118

Savaşın ertesinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın aldığı karar gereği ilk defa Okul Aile Birlikleri kurulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda tüm Türkiye sathında olduğu gibi Trabzon'daki okullarda da Okul Aile Birlikleri kurulmaya başlanmış, şehirdeki ilkokullardan Boztepe, İsmet Paşa, Ülkü, Yeni Okul, Cumhuriyet, Kaledibi, Kurtuluş ve Dumlupınar ilkokullarında, Okul Aile Birlikleri kurulmuştur. (Trabzon Gazetesi, 18 Şubat 1947) Ayrıca şehirde görev yapan öğretmenler kendi aralarında "*Trabzon Öğretmenler Birliği*" adı altında bir dernek kurmuş, (Trabzon Gazetesi, 3 Nisan 1947) kurulan bu dernek, belediyenin nakil vasıtalarından daha ucuz bir şekilde faydalanmak ve yakacak temini meseleleri için belediyeye başvurmayı kararlaştırmıştır (Halk Gazetesi, 5 Eylül 1947).

1946 yılında çok partili hayata geçilmesiyle birlikte Türkiye'de yeni bir dönem başlamıştır. İktidara alternatif bir partinin olması CHP'yi de ateşlemiş, Parti yönetimi halkın nabzını tutmak, toplumla dirsek temasını kesmemek için özel bir gayret göstermeye başlamıştır. Bu kapsamda Trabzon'a gelerek incelemelerde bulunan bir grup CHP milletvekilinin Trabzon'da yaptığı teftişler sonrası genel merkeze yazdıkları raporlara göz atacak olduğumuzda Trabzon'da hâlâ bazı köylerde ilkokul bulunmadığı

ifade edilmiştir. Rapora göre Vakfıkebir’de,² Of’da, Çaykara’da kısmen veya tamamen Rumca konuşan köyler vardı ve bu köylerin bazılarında okul mevcutken, bazılarında ise okul bulunmuyordu (BCA,490.0.1./716.446.1.).

1948–1949 ders yılında Trabzon’da, bir önceki ders yılında mevcut bulunan ilkokullara 22 tane daha ilave edilerek, bu eğitim-öğretim yılına başlanmıştır. Şehir merkezinde 3, Akçaabat’ta 2 ilkokulun inşaatı ise ders yılının başladığı günlerde devam etmekteydi (Trabzon Gazetesi, 9 Aralık 1948). Bir önceki yıl 213 olarak tespit edilen ilkokul miktarı, bu eğitim-öğretim yılında 22 okulun ilavesiyle 235’e çıkmış, bu 235 ilkokula ilaveten şehir sathında ilkokul inşa faaliyetleri devam etmiştir (Halk Gazetesi, 29 Haziran 1949).

1950 yılına yani DP’nin iktidara geldiği dönemde Trabzon’da toplam 242 ilkokul bulunuyordu. Bu 242 okulda okuyan öğrencilerin ve görev yapan öğretmenlerin durumu ise şu şekildeydi: (Milli Eğitimde 50. Yıl, 1973: 30)

Tablo 3. 1950 Yılında Trabzon'da İlköğretim Okulları, Öğretmen Ve Öğrenci Sayıları

Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı			Diploma Alan Öğrenci Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
242	343	75	418	19.368	5.020	24.388	1.823	273	2.096

Trabzon’da Ortaöğretim (1939-1950)

Milli Şef Dönemi başladığı günlerde Trabzon’da ortaöğretim kurumu olarak 1 lise, 1 kız ortaokulu, 1 erkek ortaokulu ve 1 kız sanat enstitüsü, 1 ticaret lisesi bulunuyordu. Bu kurumlar içinde mazisi en eski olanı Trabzon Lisesi idi. Bu dönemde Trabzon Lisesi’nde 900’e yakın öğrencinin öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Bu doluluk bir sonraki ders yılının kayıtları yapılırken de devam etmiş bunun üzerine lise yönetimi fazla talep olduğu ve sınıfların hemen hepsinin dolduğundan³ dolayı kayıtları erken bitirmiştir (Yeniyol Gazetesi, 30 Eylül 1939).

² Tüm şehir ilçelerinde olduğu gibi Vakfıkebir İlçesinde de bu dönemde okul yapım çalışmalarına devam edilmiştir. İlçede 1946–47 yıllarında Vakfıkebir ilçesine bağlı köylerde inşa edilecek okullar için “ Köy Okulları Onarma Birliği” namı altında bir birlik kurulmuş, kurulan bu birlikte ilçedeki müteahhitler arasında bir anlaşma imzalanmış, bu anlaşmaya göre birlik, müteahhitlere okul inşası için gerekli malzemeleri verme konusunda anlaşmış ve müteahhitlerde bunun üzerine ilçe köylerindeki okul yapımı çalışmalarına başlamışlardır. Fakat daha sonra bu birliğin fesih edilmesi üzerine müteahhitler zor durumda kalmışlar ve bu olay Trabzon Valisine intikal ettirilmiştir. 1948 yılında ilçedeki köy okulları için ilçeye 19 bin lira tahsisat gelmiştir. Yeniyol Gazetesi, Sayı:3431, 26 Kasım 1947.

³ Şehirde öğrenim gören ortaokul ve lise öğrenci sayısındaki bu fazlalık, bir yandan eğitim-öğretim faaliyetleri için olumsuzluk teşkil ederken diğer yandan da şehre uzak köylerden gelen veya dışarıdan gelen öğrencilerin barınma sorununu da gündeme getirmiştir. Bu barınma probleminin çözüm bulunabilmesi amacıyla 23 Ocak 1939 Pazartesi günü şehirde 200 yataklı bir pansiyon açılmıştır. Halk Gazetesi, Sayı: 766, 26 Ocak 1939. Pansiyonun açılış merasimi yapılmasına rağmen hemen faaliyete sokulamamıştır, zira pansiyon binasındaki eksiklikler ve bir takım tamir işleri sebebiyle pansiyon binası ancak, 1939 yılının Aralık ayında tam kapasiteyle faaliyete geçmiştir. Halk Gazetesi, Sayı: 827, 12 Aralık 1939

Bu dönemde ortaöğretim alanında yaşanan en büyük gelişme, Trabzon Lisesi'nin yeni binasına taşınması olayıdır. Zira 1938 yılında inşaatına başlanan lise binası büyük bir hızla tamamlanmış, 1940–1941 öğretim yılında lisenin yeni binasında eğitim-öğretime başlanmıştır. Mükemmel bir proje ve inşaat tarzına sahip olan lise, 1930'lu yıllarda yeni yapılan kaloriferli bina sistemine sahipti. Mühendis Taut tarafından Almanya'dan ithal edilen kalorifer kazanlarına, II. Dünya Savaşı nedeniyle Yugoslavya gümrüğünde el konulmuş, ancak Alman Hükümeti nezdinde bazı girişimlerde bulunan Taut, Alman Hükümeti'nin, Yugoslavya'ya protesto notası çekmesi üzerine, kalorifer kazanlarının serbest bırakılması mümkün olabilmiştir. İleri görüşlü ve zevk sahibi bir mimar ve mühendis olan Taut, bugün hâlâ bütün ihtişamı ile ayakta duran manolya ağacı yüzünden binanın temelini kuzeye kaydırmış ve böylece ağacı koruyarak lisenin güney yönündeki güzel görünüm sağlanmıştır. Mimar Taut'un ileri görüşlülüğünün diğer bir örneği de; okul binasının etrafında bulunan arsasının alımında gösterdiği titizliktir. Taut, bu arsayı okul adına istimlak ettirebilmek için Maarif Vekâletine defalarca ve ısrarla müracaatlarda bulunmuş, o zamanlarda okulun açık olan çevresinin zamanla binalarla dolup kapanacağını ve okulun denizden manzarasının kesileceğini, aynı zamanda okul bahçesinin denizden rüzgâr ve serin hava alamayacağını gerekçe olarak göstermiş ve arsanın istimlakini gerçekleştirmiştir (Albayrak, 1987:205). Yeni lise binası 129,5 metre uzunluğunda 45 metre arzında üç kat üzerine kurulmuş olup 97 odalıdır. Bu odaların 24 tanesi dersane olarak yapılmıştır. Okulda bir konferans ve jimnastik salonu, iki laboratuvar ve üç yatak odası ve iki yemekhane ile bu kısımlara ek olarak bir de bodrum bulunmaktaydı (Yeniyol Gazetesi,29 Ekim 1940).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Trabzon'da bulunan ortaöğretim kurumları kayıt işlemlerine yaz aylarında başlamışlardır. Örneğin 1940–1941 eğitim-öğretim yılında öğrenci kayıtlarına 20 Ağustos 1940 tarihinde başlayan Trabzon Ticaret Okulu, birinci sınıfa kaydolmak isteyen öğrencilerden, ilkokul diploması, nüfus cüzdanı, çiçek aşısı ilmi haberleri, sağlık raporu, 6 adet resim, gibi belgeler istemiş ayrıca kayıt olmak isteyen öğrencilerin ortaokulların her hangi bir sınıfında iki yıl üst üste kalmamış olması gerektiğini de ayrıca ilan etmiştir (Yeniyol Gazetesi, 7 Eylül 1940).1941–42 ders yılına gelindiğinde Trabzon'daki ortaöğretim kurumlarındaki genel durum aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Maarif İstatistiği, 1944: 96).

Tablo 4. 1941–1942 Öğretim Döneminde Trabzon'daki Ortaöğretim Kurumlarının Genel Vaziyeti

Okulun Adı	Öğretmen Sayısı		Öğrenci Sayısı	
	Bayan	Erkek	Kız	Erkek
Ticaret Lisesi	-	7	6	162
Kız Ortaokulu	7	5	339	-
Erkek Ortaokulu	6	23	-	319
Trabzon Lisesi	7	17	94	986
Kız Enstitüsü	12	2	95	-
Akşam Kız Sanat Ok.	-	-	215	-

Trabzon'daki ortaöğretim kurumları ile verilen bu rakamlara rağmen şehirde teftişlerde bulunan Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişleri, halkın yeni okul istekleri ile karşılaşılıyorlardı. 1942 yılına ait raporlarda verilen bilgilere göre; Trabzon kazalarında

halk, hükümetten ortaokul isteğinde bulunuyordu. Söz konusu raporlarda: Trabzon kazalarında ortaokul bulunmaması sebebiyle Trabzon Lisesi'nin orta kısmına yatılı öğrenci kaydı için kazalardan gelenlerin müracaatları kadro yetersizliği yüzünden kabul edilemediği, şehir dışında yatılı öğrenci pansiyonu da bulunmadığından kazalarda bulunan ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin tahsillerine devam edemedikleri ifade edilmiştir. Trabzon Erkek Ortaokulu'nun, yatılı öğrenci kaydı için müsait olduğu, eğer okula yatılı öğrenci kabulüne başlanırsa kazalardaki ortaokul ihtiyacının hafifleyebileceği, ayrıca Trabzon'da bir sanat okulunun kurulması gerektiği de belirtilmiştir. Raporda dile getirilen bir diğer istek ise; yapımı yeni bitirilen Trabzon Lisesi'nin bazı noksanları olduğu ve bu noksanlıkların giderilebilmesi için hükümetin buraya ayrıca bir tahsisat göndermesi gerektiğidir (BCA,490.01/513.20.60). Bölgeden gelen raporlar ve halktan gelen bu temenni ve istekler karşısında Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, bölgeyi teftiş eden CHP Müfettişlerine yazdığı cevapta; ele geçen imkânlarla mevcut ortaokulların eksiklerinin tamamlanmakta olduğunu, Trabzon kazalarında ortaokul açılmasının bugün için imkân dâhilinde olmadığını, ayrıca lise binasının tamiri ve noksanlıklarının giderilmesi için Maarif Vekâletince buraya 500 lira para tahsis edileceğini belirtmiştir.

Trabzon'dan merkeze gönderilen raporlarda sıkça adı geçen ve halkın ısrarla şehirde görmek istediği sanat okulu ile ilgili olarak Maarif Vekili Hasan Ali Yücel 9 Şubat 1942 tarihinde gönderdiği yazıda Trabzon halkına adeta bir müjde vermektedir. Yücel'in gönderdiği yazıda; bir sonraki yıl Türkiye sathında açılması düşünülen sanat okulları listesinde Trabzon'un da bulunduğu ve sırası gelince bu temenninin, yerine getirileceği ifade edilmiştir (BCA,490.01/513.20.60). Verilen bu söz ertesi yıl tutulmuş, sanat okulunun kendi okul binası yapılıncaya kadar eğitim-öğretime geçici bir binada başlaması karar altına alınmıştır. Bu arada sanat okuluna elverişli bir bina temin etmek üzere Vekâlet Müfettişlerinden Danyal Akbel Trabzon'a gelmiş ve devlet emrindeki bazı binaları incelemiştir. Şehirde yapılan ilk incelemeler sonucunda Şehir Kulübünün icarında bulunan binanın Ticaret Lisesine, Ticaret Lisesi binasının da sanat okuluna tahsis edilmesine karar verilmiş, (Yeni Halk Gazetesi, 8 Haziran 1943) öte yandan şehirde bir sanat okulunun açılması Trabzon halkı tarafından sevinçle karşılanmış, gerek vilayet dâhilinde gerek yakın vilayet ve kazalardan okula giriş şartlarını öğrenmek için Maarif Müdürlüğüne birçok müracaatlar olmuştur (Yeni Halk Gazetesi, 25 Haziran 1943).

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte Trabzon halkının temel beklentisi kazalarda birer ortaokul açılmasıydı. Zira bu günlerde Trabzon'da teftişler yapan Cumhuriyet Halk Partisi Trabzon Milletvekili Salise Abanozoğlu, yaptığı teftişler sonucunda yazdığı raporda; 1946 yılında Trabzon iline bağlı ilçelerin hiçbirinde ortaokul bulunmadığını dile getirmiş, ortaokul tahsilini görmek üzere kazalardan Trabzon'a gelen öğrenciler ise, yatılı okul kadrolarının darlığından ötürü kaydedilmemekte ve memleketlerinden çok uzaklara gitmek masraf ve külfeti ile karşılaşmakta olduğunu, bunun için Trabzon'daki yatılı okul kadrolarının genişletilmesi ve ilçelerden gelen öğrenciler için ayrı bir pansiyonun açılmasının, şehir için çok yararlı olacağı bilgilerini vermektedir (BCA, 030.10/217.468.4).

İlerleyen günlerde Trabzon kamuoyunun temel beklentisi olan ortaokul meselesi ile ilgili nihayet bir adım atılmıştır. Şehirde eğitim alanında yaşanan en büyük sıkıntı

olan bu eksikliğe bir nebze cevap verebilmek amacıyla Akçaabat halkı ve tüccarlarının da desteği ile ilçede bir ortaokul binasının yapımına başlanmış ve 17 Aralık 1945 tarihinde Akçaabat Ortaokulu'nun temeli atılmıştır (Halk Gazetesi, 17 Aralık 1945).

Milli Şef Dönemi'nin son yıllarına gelindiğinde Trabzon'da mevcut bulunan ortaöğretim kurumlarının sayılarında her hangi bir değişiklik yaşanmadığı görülmüştür. Adı geçen yıllarda faaliyet gösteren ortaöğretim ve mesleki öğretim kurumlarının genel vaziyetine bakacak olursak Trabzon'da 1 Erkek Ortaokulu, 1 Kız Ortaokulu, 1 Kız Sanat Enstitüsü, 1 Erkek Sanat Enstitüsü, 1 Ticaret Lisesi, 1 Akşam Kız Sanat Okulu 1 Resmi Lise olmak üzere toplam 7 adet resmi orta ve mesleki öğretim kurumu bulunmaktaydı. Fakat burada belirtilen okulların tamamı kent merkezinde hizmet verdiği için ilçelerde okuyan öğrencilerin ortaokula gitmeleri zor oluyordu (BCA, 030.10/215.457.3). Bu dönemde söz konusu problemin çözümü amacıyla 1948 yılında Akçaabat'ta bir Ortaokul açılmış ve okulun kadrosu Milli Eğitim Bakanlığı'nca tasdik edilmiştir (Yeni Halk Gazetesi, 26 Eylül 1943).

Bu dönemde Vakfikebir ilçesinde de halk tarafından bir ortaokul yapılmış, fakat faaliyete geçmemiş, (BCA, 490.01/716.446.1) ilçe halkı ve ilçenin ileri gelenleri okul inşaatının bitmesi ve buranın bir sonraki ders yılına yetişmesi için olanca gücüyle çalışmışlardır (Yeniyol Gazetesi, 11 Ağustos 1948). Trabzon'un kazalarındaki ortaokul yapımı faaliyetlerinden biri de Of ilçesinde görülmüş, halkın ileri gelenleri tarafından amacı ilçede bir ortaokul yapmak olan "Yardım Sevenler Cemiyeti" kurulmuştur (Halk Gazetesi, 29 Aralık 1947).

1946 yılında çok partili hayata geçilmesi Türkiye'de uygulanan eğitim politikalarında bazı değişikliklere sebep olmuştur. Zira ilk defa bu dönemde dini eğitim verecek bazı kurumların açılmaya başlandığı görülmüştür. 1930'ların başında kapanan imam ve hatip kursları 1948 yılında tüm ülkede açılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Trabzon'da da harekete geçilmiş Vilayet Maarif Müdürlüğü de bu kursun açılabilmesi için uygun bina bulunması için çalışmalara başlamıştır. (Halk Gazetesi, 7 Şubat 1949) Yapılan çalışmalar sonucunda kursun, Ortahisar Mahallesi'ndeki mescit binasında açılmasına karar verilmiş, tamire muhtaç olan bu mescidin tamir edilip bir an evvel faaliyete geçmesi için tamir karşılığı olarak halk tarafından, 1000 lira kadar bir yardımda bulunulmuştur. 1949 Şubat ayı sonunda açılması planlanan kurs, daha faaliyete geçmeden çoğu lise mezunu 15 kişi burada okumak için başvurmuş, yetkililer kurs mevcudunun 30-35 kişiyi bulabileceğini beyan etmiştir. (Halk Gazetesi, 22 Şubat 1949) Bir yandan açılması düşünülen kursun inşa ve tamir faaliyetleri devam ederken diğer yandan da kursta okutulacak dersler için Milli Eğitim Bakanlığı, kursa bazı tayinler yapmıştır. Kursun, Ahlak, Hadis, Tefsir, Akaid, İbadet, Hutbe gibi derslerinin hocalığına eski Yargıtay Muamelat Şefi Kemal Güngördü tayin edilmiş, (Halk Gazetesi, 15 Mart 1949) kurs, 25 Mart 1949 tarihinde Ortahisar Mahallesi'ndeki mescitte açılmış ve ilk ders, Kuran Öğretmeni Kemal Parlak tarafından verilmiştir. (Halk Gazetesi, 26 Mart 1949) 1950 yılına gelindiğinde Trabzon'da bulunan ortaokulların genel durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir: (1949-1950 Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri, 1952: 83)

Tablo 5. 1949–1950 Öğretim Yılında Trabzon’daki Ortaokulların Genel Durumu

Okulun Adı	1.Sınıftaki Öğrenci Sayısı		2. Sınıftaki Öğrenci Sayısı		3.Sınıftaki Öğrenci Sayısı	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Trabzon Kız Ortaokulu	-	62		47	-	37
Akçaabat Ortaokulu	26	3	33	1	15	-
Of Ortaokulu	34	-	-	-	-	-
Sürmene Ortaokulu	62	9	56	-	11	-
Vakıkebir Ortaokulu	98	-	75	-	-	-
Toplam	220	74	164	48	26	37

Beşikdüzü Köy Enstitüsü’nün Açılışı

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimle ilgili birçok yenilik ve reforma imza atılmasına rağmen, ülkedeki temel eksiklik olan; okur-yazar eksikliği, kırsal nüfusun eğitim düzeyinin düşüklüğü, köy okullarının ve dolayısıyla burada görev yapan öğretmenlerin sayısının yetersizliği gibi problemler henüz aşılamamıştı. Bu arada yıllar ilerledikçe ilkokul öğretmenlerinin sayısında giderek azalma da ortaya çıkmıştır. Nitekim 1931–1932 ders yılında 16.973 olan ilkokul öğretmen sayısı, 1935–1936 yılında 14.949’a inmiştir. Mevcut öğretmen okulları her yıl 650–700 öğretmen mezun etmesine rağmen çok sayıda emeklilik, ölüm ve istifa gibi meslekten ayrılmalar yüzünden bu sayı 300-500’e düşmüş ve açık büyümüştür. 1935 yılına gelinceye kadar yapılan iyileştirmelere ve yoğun çalışmalara karşın Atatürk’ün amaçladığı ilköğretim düzeyine ulaşamamıştır.

Kırsalın eğitimi sorununun çözümü amacıyla 1930’lu yıllarda Türk aydın ve eğitimcileri tarafından yeni bir fikir gündeme getirilmiştir. Yirmili yıllarda, ülkemize gelen yabancı eğitimcilerin görüşlerinden yararlanan eğitimcilerimiz (Yiğit, 2002: 446) kırsal kesimin eğitimi üzerine durulması gerektiği fikrini ortaya atmışlardır. Bu konu ile ilgili köylerde geçici öğretmen olarak görevlendirilmek üzere, 1936 yılında 3238 sayılı Köy Eğitimcileri Kanunu ile Eskişehir’in Çifteler Çiftliği’nde dört aylık kurs açılmıştır. Buradan mezun olan ve Ankara köylerinde görevlendirilen ilk 84 öğretmen başarılı olmuş, İsmail Hakkı Tonguç’un yönetiminde başlanan bu projenin başarılı olması üzerine, eğitimciler kursları ülkenin başka yerlerine de açılarak çoğaltılmış, İzmir Kızılçullu ve Edirne Karaağaç’ta birer eğitimci kursu açılmıştır. Bunları, 1938 yılında Kastamonu (Gölköy), Adapazarı (Arifiye), Samsun (Akpınar), 1939’da Erzincan ve Isparta (Gönen)’de açılan eğitimci kursları izlemiştir. (Bayram, 1999: 22) Eğitimci Kursları adıyla 1936’da başlayan bu kurumlar, ileride Köy Enstitüleri adını almıştır. Köyler için kısa sürede öğretmen yetiştirmeye yönelik yürütülen çalışmalar ve sağlanan birikim, 28 Aralık 1938’de Maarif Vekili olan Hasan Ali Yücel ile birlikte yeni bir ivme kazanmıştır. Hasan Ali Yücel, II. Meşrutiyetten beri yoğun olarak tartışılan “köye özel öğretmen yetiştirilmesi” fikrini daha kapsamlı hale getirmiş ve tatbik edilmesini sağlamıştır. İsmail Hakkı Tonguç ile birlikte geliştirdikleri Köy Enstitüleri Projesi, 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen 3803 sayılı kanun ile hayata geçirilmiştir.

Söz konusu kanunun kabulünün ardından ülkenin dört bir yanında Köy Enstitüleri açılmaya başlanmış, bu arada Trabzon’da da bir enstitü kurulması fikri gündeme gelmiştir. 1939 yılında Beşikdüzü’nde açılan “Eğitimci Kurs Merkezi” Köy

Enstitüsü'ne geçiş için adeta bir basamak görevi görmüştür (Yeniyol Gazetesi, 6 Mayıs 1939). Bir bakıma Beşikdüzü'nün Köy Enstitüsü tecrübesine hazırlanması için Eğitim Kurs Merkezi önemli bir görevi ifa etmiştir.⁴ Enstitünün Beşikdüzü'nde açılmasının bir diğer önemli nedeni de, bugün ilköğretime tahsis edilmiş olan hükümet konağı karşısındaki binanın 1940'lı yıllarda bitirilmiş olmasıdır. Çünkü asıl enstitü binaları daha sonradan öğrenciler tarafından yapılacak olduğundan ilk yıllarda öğrencilerin kalabileceği, derslerini görebileceği bir bina bulmak bir şanstı. Enstitünün, Beşikdüzü'nde açılma nedenlerinden biri de uygun araziye sahip oluşudur (Erdem, 2001:53).

17 Nisan 1940 yılında, 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu çıkmış, Beşikdüzü Köy Enstitüsü Müdürlüğü'ne Hürrem Arman, Müdür Yardımcılığına da Kadri Dora atanmıştır. 8 Temmuz 1940'da, 25 öğrenci ile eğitime başlanan enstitüde ilerleyen günlerle birlikte öğrenci sayısı 50'ye ulaşmıştır (Arman, 1950: 365). Okulun kurucu müdürü Hürrem Arman Beşikdüzü'ne geldiğinde, elde avuçta yeni ilkokul binası, bir mutfak, iki at, bir seyis, iki hizmetli, iki memur ve çıplak okul avlusundan başka hiçbir şey yoktu. 50 talebe ile derse başlanan enstitüde öğrenci sayısı yeterli olmadığı için okula öğrenci toplayabilmek amacıyla tellallar Beşikdüzü'nün dört bir tarafına dağılmış, okula öğrenci olarak girmek isteyenler arasından Vakfıkebir Maarif Memurluğunda imtihan yapılacağı, konuyla ilgilenenlerin hükümet binasına gelmeleri gerektiği duyurulmuştur. İmtihani kazanan öğrenciler ise birer birer okula gelmiş gelenler doktor tarafından muayene edilmiş, hamama sokulmuş, saçları tamamen kestirilip, çamaşır değiştikten sonra, Enstitüye alıştırma işine memur edilen öğretmene teslim edilmiştir. Böylece Beşikdüzü Köy Enstitüsü eğitim-öğretim hayatına başlamıştır (Erdem, 2001:60).

SONUÇ

Türkiye'de Milli Şef dönemi olarak bilinen 1939-1950 yılları arasında Atatürk Dönemi'nde başlatılan eğitim-öğretim seferberliğine devam edilmek istenmiştir. Bu kapsamda ülke içinde okullaşmaya önem verilmiş, bilhassa kırsalın eğitimi adına önemli adımlar atılmıştır. Bu seferberlik kapsamı içinde Trabzon'da da bazı yenilikler görülmüştür. Bilhassa okullaşma adına önemli atılımlar yapılmış, ilkokul ve ortaokul sayısında artışlar görülmüştür. Bunların yanında en önemli adım olarak Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabulünün ardından Trabzon'un Beşikdüzü bölgesinde bir enstitü açılmış ve bu kurum 1954 yılına kadar faaliyet göstermiştir.

Tüm bunların yanında yapılamayan ya da hedeflendiği ölçüde başarılabilen hususlar da vardır. Zira Trabzon'un arazi yapısı nedeniyle kırsal ile kent arasında bağlantının zayıf olduğu da dikkate alınırsa 1948 yılına gelindiğinde dahi okulu ve öğretmeni olmayan köylerin varlığı müşahade edilmiştir. Bunlar dışında eğitim alanında tespit edilen diğer eksikler şunlardır:

- Şehir okullarındaki sıhhi yetersizlik
- Kaza ve ilçelerdeki ortaöğretim kurumu eksikliği

⁴ Beşikdüzü'nde bir Köy Enstitüsü'nün kuruluşuna vesile olan, Beşikdüzü'nü çok seven ve sık sık türlü sebeplerle ilçeyi ziyaret eden, Üçüncü Umum Müfettişi Tahsin Uzer'dir. Bir keresinde Trabzon Valisi Refik Koraltan ile Beşikdüzü'nü ziyaret eden Tahsin Uzer, Beşikdüzü halkının okumaya ve okula karşı gösterdiği ilgi ve alakaya karşı, ilçe halkına, köy öğretmen okulu sözü vermiştir. Mevlüt Kaplan, Yüksek Köy Enstitüleri, Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri, Ankara 1997, s.79-80.

- Sık sık yapılan tayinler sonucu başlanan hamlelerin yarıda kalması.
- II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan ekonomik kriz ve bu durum sonucunda, şehirde başlanılan okul projelerinin ağırlaşması
- Vilayette bir kız lisesinin olmaması
- Uzak yerlerden veya şehir dışından gelerek okumak isteyen öğrenciler için barınma problemi
- Şehir çocuklarının yetenek ve el işlerini gösterebilecekleri mesleki eğitim kurumunun eksikliği

Okul sayısındaki yetersizlik sonucu, okulların öğrenci kapasitelerindeki doluluk sebebiyle kayıt olamayan öğrencilerin okullara alınmaması ve yine okul sayısındaki yetersizlik nedeniyle kalabalık sınıflarda eğitim-öğretim yapılması ve bu sebeple, verilen eğitimin kalitesinin düşmesi gibi sorunlar da bu dönemde rastlanılan diğer sıkıntılardır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, Tarih: 22.1.1947, Fon Kodu: 30.10.0, Yer No: 215.457.3M.

BCA, Tarih: 10.11.1948, Fon Kodu: 490.0.1. Yer No: 716.446.1.

BCA, Tarih: 14. 10,1942, Fon Kodu: 490.0.1., Yer No: 513.2060.1.

BCA, Tarih: 30.03.1946, Fon Kodu:0.30.10, Yer No: 217.468.4.

BCA, Tarih: 10.11.1948, Fon Kodu: 490.0.1. Yer No: 716.446.1.

BCA, Tarih: 2.8.1944, Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490.1.0.0. Yer No: 108.433.

Sürelî Yayınlar

Halk Gazetesi (1937-1950)

Yeniyol Gazetesi (1939-1950)

Trabzon Gazetesi (1939-1950)

Yeni Halk Gazetesi (1943)

Özel Raporlar

Koraltan, R. (1939), *Trabzon Valisi Refik Koraltan Tarafından 10.05.1939 Tarihinde Dâhiliye Vekâletine Sunulan "Halkın Umumi Vaziyeti ve Ahval-i Ruhîyesi Hakkında Rapor"*, Yayınlanmamış Rapor, Trabzon.

Komisyon,(1944), *Cumhuriyet Halk Partisi Trabzon Vilayeti 1943–1944 Yılları Kongresi Açılış Nutku ve Çalışma Raporları 28.11.1944*, Trabzon 1944. s. 26–27.

Kaynak Eserler

Albayrak H.(1987), *Tarih İçinde Trabzon Lisesi*, Trabzon.

_____ (2001) 19.Yüzyılda Trabzon'da Azınlık ve Yabancı Okullar, *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu 3-5 Mayıs 2001 Sempozyuma Sunulan Bildiriler*, C.1,Yay. Haz: Mithat Kerim Arslan- Hikmet Öksüz, Trabzon, C.1, s.438-454.

Arman H. (2004), Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nün Kuruluşu, *Hatıralarda Trabzon'un Yakın Tarihi (1860-1950)*, Haz: Mehmet Akif Bal, Trabzon.

Aygün N. (2002) XVIII. Yüzyılda Trabzon'un Ticari Yapısı, *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu 3-5 Mayıs 2001*, C.1, Yay. Haz. Mithat Kerim Arslan-Hikmet Öksüz, Trabzon 2002, s. 249-272.

Başkaya M.(2015), *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon'da Ekonomik Hayat (1923-1950)*, Trabzon.

_____ (2010), Atatürk'lü Yıllarda Trabzon'da Eğitim Faaliyetleri, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 9, Trabzon, 125-144.

Bayram F. (1999), *Eğitmenler*, Ankara.

Erdem, İ. (2001). Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitüleri: Beşikdüzü Örneği, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Trabzon.

Kaplan M. (1997), *Yüksek Köy Enstitüleri, Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri*, Ankara.

Komisyon, (1943), 1940-1941 Maarif İstatistikleri, Yayın No: 199, Ankara

_____, (1944), 1941-1942 Maarif İstatistiği, Yayın No: 227, Ankara.

_____, (1947), 1945-1946 Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri, Yayın No: 280, Ankara.

_____, Milli Eğitimde 50. Yıl 1923-1973.

_____,(1952),1949-1950 Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri, Ankara 1952

Tarakçıoğlu, M, (1940), *Mustafa Reşit Tarakçıoğlu Hatıraları*, Trabzon.

Yiğit A. (2002) İnönü Döneminin Köye Özel Öğretmen Yetiştirme Projesi: Köy Enstitüleri, *Türkler*, c.17, Ankara. 446-454.